

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. liepos 13 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė), Antano Simniškio ir Agnės Tiknūtės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės P. S. kasacinį skundą dėl (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 21 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės P. S. ieškinį atsakovui V. M. dėl neterminuoto tėvų valdžios apribojimo ir atsakovo V. M. priešieškinį dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo, institucija, teikianti išvadą, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (*duomenys neskelbtini*) apskrities vaiko teisių apsaugos skyrius.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių tėvų valdžios apribojimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė P. S. teisme pareiškė ieškinį atsakovui V. M. dėl neterminuoto tėvo valdžios apribojimo, juo prašė neterminuotai apriboti atsakovo valdžią nepilnametės dukters E. M. atžvilgiu.
3. Ieškovė teismui nurodė, kad su atsakovu kartu gyveno nuo 2013 m. rugpjūčio iki 2014 m. lapkričio 21 d. (kai atsakovas ieškovę stipriai sumušė, už tai buvo nuteistas), dukteriai tuo metu buvo 7 mėnesiai. Kai ieškovė laukėsi dukters, atsakovas nesidomėjo jos būkle, nėštumo eiga, pas gydytojus ieškovę vežiodavo globėja, o atsakovas priekaištaudavo, smurtaudavo, buvo priešiška nusiteikęs, taip pat ir prieš ieškovės globėją. Ieškovė iš aplinkinių girdėdavo atsiliepinus, kad atsakovas yra girtuoklis, agresyvus, tačiau atsakovas įtikinėdavo, kad nori pasikeisti, kad be ieškovės negalės pasikeisti. Ieškovė patikėdavo, tikėjosi, kad, vaikui gimus, atsakovas gyvenimo būdą pakeis. Kai sužinojo, kad gimė duktė, o ne sūnus, atsakovas pasakė, kad vaikas jo nedomina, yra sakes, kad vaikas ne jo. Gimusiai dukteriai atsakovas buvo abejingas, niekada nesilankė su vaiku pas gydytojus, neišsiveždavo vaiko su vežimėliu į lauką, nedirbo, šlaistydavosi su draugais po miestą. Atsakovas drausdavo ieškovei su vaiku išeiti, grasindavo susidoroti, papjauti ir pan., neleisdavo bendrauti su draugais, giminačiais.
4. P. S. nurodė, jog per visą bendro gyvenimo laikotarpį atsakovas yra dirbęs vieną mėnesį, gavęs pirmą atlyginimą, jį pragėrė, į darbą nėjo, ieškovei melavo, kad prastovos. Ieškovė atsakovą išlaikydavo iš savo gaunamos našlaitės pensijos, stipendijos. Jei atsakovas pas ieškovę pamatydavo pinigų, juos atimdavo, su grasinimais reikalavdavo atiduoti jam pusę vaiko pinigų, vaiko poreikiams nieko nenupirkdavo. Atsakovas ne tik smurtaudavo prieš ieškovę, bet ir nusiaubdavo butą – daužydavo daiktus, išspyrė tualetu duris, išlaužė buto durų spyną.
5. Ieškovė pažymėjo, kad (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2015 m. kovo 26 d. nuosprendžiu atsakovas buvo pripažintas kaltu pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 140 straipsnio 2 dalį už tai, kad būdamas neblaivus, smurtavo prieš ieškovę. Dar prieš sumušimą ieškovė buvo apsisprendusi nutraukti ryšius su atsakovu, prašė jo išikraustyti iš buto. 2014 m. lapkričio 21 d. atsakovas apgaule, sakydamas, kad nori tik pasiimti daiktus, pateko į butą ir žiauriai sumušė ieškovę, išeidamas pasiėmė jos telefoną, kad ji negalėtų iškviesti policijos, ieškovė prašė kaimynų pagalbos.
6. Ieškovė nurodė, kad po išsiskyrimo atsakovas dukters nėra matęs, nėra jos lankęs, nėra pasidomėjęs, kaip duktė auga, kaip jai sekasi, kokia jos sveikata. Pareiga išlaikyti vaiką dangstydavosi tada, kai jam grėsdavo bausmės baudžiamosiose bylose.
7. Ieškovė nurodė, kad (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2015 m. birželio 12 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. 2-384-291/2015 vaiko gyvenamoji vieta buvo nustatyta su motina, iš atsakovo priteistas išlaikymas kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis po 115 Eur nuo 2015 m. sausio 28 d. iki dukters pilnametystės, išlaikymo įsiskolinimas – 1035 Eur už laikotarpį nuo dukters gimimo iki 2015 m. sausio 27 d., išlaikymo tvarkytoja paskirta ieškovė. Atsakovas išlaikymo dukteriai neteikė, todėl ieškovė krėpėsi į vaikų išlaikymo fondą. (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2018 m. sausio 12 d. nuosprendžiu atsakovas buvo pripažintas kaltu pagal BK 164 straipsnį dėl to, kad nuo 2015 m. sausio 28 d. iki 2017 m. birželio 28 d. vengė pareigos pagal (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2015 m. birželio 12 d. sprendimą išlaikyti dukterį. Pagal antstolio apskaičiavimą, išlaikymo įsiskolinimas iki 2017 m. birželio 30 d. buvo 3052,58 Eur. Pagal ieškovės apskaičiavimus, atėmus Vaikų išlaikymo fondo išmokas, išlaikymo įsiskolinimas yra 5665 Eur (neskaiciuojant privalomos indeksacijos). Iš atsakovo dukters išlaikymui ieškovė iš viso yra gavusi 775 Eur.
8. Ieškovė nurodė, kad atsakovas buvo ne kartą teistas. Ieškovės žinionis, atsakovas gyvena pas savo tėvą, atsakovo motina gyvena ir dirba (*duomenys neskelbtini*). Atsakovo tėvas nuolat girtaudavo, į girtavimą įtraukdavo ir atsakovą, po to tarpusavyje mušdavosi. Atsakovo tėvas ieškovei atvirai rodė neapykantą, žemindavo ją, skatindavo atsakovą smurtauti. Atsakovo tėvas nėra matęs vaikaitės ir niekada nėra pareiškęs noro ją pamatyti. Atsakovo motina kelis kartu yra atsiuntusi vaikui dovanų, daugiau dėmesio vaikaitei nėra rodžiusi ir ją nesidomi. Ieškovės vertinimu, atsakovo aplinka neabejotinai yra ne tik žalinga, bet ir pavojinga vaikui.

9. Ieškovė pažymėjo, jog tarp atsakovo ir dukters nėra jokio emocinio ryšio, duktė jo nėra mačiusi, nepažįsta. Atsakovas pagal savo asmenines savybes ir gyvenimo būdą negali būti tėvu. Jis neturi jokių tėviškų jausmų ar įgūdžių. Atsakovas yra agresyvus, neprognozuojamas, melagis, savanaudis, jokių įstatymų ir visuomenės bendro gyvenimo normų nepaisantis asmuo. Ieškovės nuomone, atsakovo netinkamas gyvenimo būdas ir visiškai nesirūpinimas dukterimi sudaro pagrindą apriboti atsakovui tėvo valdžią, atsižvelgiant išimtinai į dukters interesus. Atsakovas dukters neaugino, ja nesirūpino, nesidomėjo, jos neišlaikė, nevykdė jokių pareigų dukteriai, dėl to kaltas tik jis pats, todėl nėra pagrindo manyti, kad tokia padėtis galėtų pasikeisti. Atsižvelgiant į atsakovo asmenybę, jo atsiradimas ir dalyvavimas dukters gyvenime vaiko raidai ir emocinei būklei gali padaryti ypatingą žalą, todėl yra pagrindas atsakovui neterminuotai apriboti tėvo valdžią.
10. Ieškovė nurodė, kad 2018 m. kovo 3 d. iškėję už D. S., 2019 m. lapkričio 14 d. susilaukė sūnaus N. Jie yra dukters E. šeima. Ieškovės sutuoktinį duktė laiko ir vadina tėčiu. Ieškovės sutuoktinis dukterimi rūpinosi nuo jų pažinties pradžios, ne tik su ja leisdavo laiką, bet ir padėdavo materialiai. Šiuo metu šeima gyvena nuosavame name, duktė auga mylima, saugi ir viskuo aprūpinta. Ieškovės sutuoktinis yra rūpestingas tėvas, tinkamai auklėja vaiką, tarp jų yra stiprus emocinis ryšys. Neterminuotas tėvo valdžios apribojimas atsakovui dukters interesus atitiktų ne tik dėl to, kad atsakovas ateityje negalėtų vaikui daryti žalos, bet ir dėl to, kad jį galėtų įsivaikinti dabartinis ieškovės sutuoktinis, kurį duktė pažįsta ir pripažįsta kaip vienintelį tikrą tėvą.
11. Atsakovas V. M. pareiškė priešiškinį dėl bendravimo su dukteria tvarkos nustatymo. Atsakovas teismo prašė nustatyti tokią jo ir dukters bendravimo tvarką: 1) atsakovui būnant Lietuvoje atostogų metu, apie tai ieškovę informuojant iš anksto elektroninio susisiektimo priemonėmis, pasiimti dukterį iš ieškovės gyvenamosios vietos į savo gyvenamąją vietą pirmą ir trečią kiekvieno mėnesio savaitgalį nuo šeštadienio 10 val. ir grąžinti ją motinai sekmadienį iki 15 val. į ieškovės gyvenamąją vietą; 2) neturint galimybių pasiimti dukters iš ieškovės dėl objektyvių priežasčių (pvz., dėl vaiko ar atsakovo ligos), dukters paėmimas perkeliamas kitam savaitgaliiui, arba jei nurodytu metu tėvas negalės įgyvendinti savo teisės bendrauti su dukteria dėl jos ligos, išvykos ar kitų svarbių priežasčių, praleistoji diena gali būti pakeičiama į kitą artimiausią, šalių suderintą, dieną; 3) tam, kad būtų užkirstas kelias ieškovės piktnaudžiavimui savo teisėmis neleisti atsakovui matytis su dukteria dėl jos galbūt išgalvotos ligos, ieškovė privalo pateikti atsakovui pažymą iš gydytojo apie vaiko ligą; 4) atsakovui būnant darbo reikalais užsienyje, įpareigoti ieškovę netrukdomai leisti bendrauti su dukteria garso ir vaizdo elektroninių ryšių susisiektimo priemonėmis pirmą ir trečią savaitgalį – šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 12 iki 14 val.; 5) per didžiąsias šventes, t. y. Kūčias, Kalėdas bei Naujuosius Metus, nustatyti tokią bendravimo su dukteria tvarką: poriniais metais Kūčias bei Kalėdas duktė praleistų atsakovo namuose. Dukterį į savo gyvenamąją vietą atsakovas pasiimtų iš ieškovės gyvenamosios vietos gruodžio mėnesio 23 dieną nuo 18 val., vaiką grąžintų gruodžio mėnesio 26 dieną iki 20 val. Neporiniais metais duktė Naujuosius Metus praleistų atsakovo namuose. Dukterį į savo gyvenamąją vietą iš ieškovės gyvenamosios vietos atsakovas pasiimtų 18 val. gruodžio mėnesio 31 d., jeigu tai bus darbo diena, arba gruodžio 30 d., jeigu gruodžio 31 d. bus nedarbo diena, ir grąžintų ieškovei kitų metų sausio mėnesio 1 d. iki 20 val.; 6) nustatyti, kad kitu laiku atsakovas su dukteria gali nevaržomai bendrauti telefonu, elektroniniu paštu ir kitomis ryšio priemonėmis tiek, kiek tai neprieštarauja nepilnamečio vaiko interesams; 7) nustatyti, kad bendru sutikimu dukters lankymo grafike nurodytas laikas gali būti trumpesnis arba ilgesnis; 8) vaiko ligos metu (remiantis gydytojo pažymą) vaikas būna motinos gyvenamojoje vietoje, tačiau atsakovas gali jį lankyti. Atsakovas privalo informuoti ieškovę apie dukters ligą ar kitą įvykį, susijusį su jos sveikata, atsitikusį dukteriai būnant su atsakovu; 9) atsakovas įsipareigoja, bendraudamas su dukteria asmeniškai, užtikrinti jos saugumą ir priežiūrą; 10) atsakovas ir ieškovė įsipareigoja bendrai nuspręsti ir išrinkti ugdymo įstaigas, kurias lankys duktė; 11) atsakovas turi teisę nevaržomai domėtis dukters pasiekimais visose jos lankomose ugdymo įstaigose; 12) ieškovė privalo visose gydymo įstaigose atsakovą nurodyti kaip asmenį, galintį gauti informaciją apie dukters sveikatos būklę.
12. Atsakovas nurodė, kad gimus dukteriai, jis su ieškove dar kurį laiką gyveno kartu. Nutraukus santykius, ieškovė prisiteisė dukteriai išlaikymą. Dukters išlaikymą atsakovas mokėjo pagal galimybes, t. y. per tą laiką jis atliko laisvės atėmimo bausmę, po to neturėjo darbo, o įsidarbines išlaikymą mokėjo. Atsakovas pažymėjo, jog nevengia išlaikyti dukters, tačiau to padaryti negalėjo dėl objektyvių priežasčių. Atsakovas šiuo metu dirba (*duomenys neskelbtini*). Darbas yra sezoninis nuo balandžio vidurio iki lapkričio vidurio.
13. Atsakovas nurodė, kad kai išsiskyrė su ieškove, ši dar kurį laiką leisdavo bendrauti su dukteria, kai susisiekdavo su ieškove elektroninio susisiektimo priemonėmis (telefonu, „Messenger“ programėle). Paskutiniu metu, norėdamas pamatyti dukterį, atsakovas ne kartą skambino ieškovei per „Messenger“ programėlę, tačiau ieškovė tik šaukdavo, kad atsakovas jai negrasintų. Atsakovui bendrauti su dukteria neleidžiama, vaiko norų neklusama.
14. Atsakovas pažymėjo, jog siekdamas dukteriai suteikti kuo geresnes gyvenimo sąlygas, taip pat tinkamai auklėti, supažindinti su aplinka, supančiu pasauliu bei norėdamas sušvelninti tėvų gyvenimo atskirai keliamą stresą, nepatogumą, kitus kylančius neigiamus jausmus, aiškiai išreiškė norą kuo daugiau laiko praleisti su dukteria. Taip pat suprasdamas, kad dukteriai reikalinga ramybė, daug kartų bandė taikiai susitarti su ieškove ir suderinti dukters lankymo grafiką, tačiau ieškovė piktybiškai imasi visų įmanomų priemonių, siekdama išvengti atsakovo ir dukters susitikimų, ilgesnio bendravimo.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

15. (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2022 m. liepos 1 d. sprendimu nuspręsta ieškinį tenkinti, neterminuotai apriboti tėvo V. M. valdžią nepilnamečio vaiko E. M. atžvilgiu, priešiškinį atmesti.
16. Teismas nusprendė, kad atsakovas, būdamas jauno, darbingo amžiaus, dukters neaugino, ja nesirūpino, nesidomėjo, jos neišlaikė, nevykdė jokių pareigų dukteriai, dėl to kaltas tik jis pats, ir nėra jokio pagrindo manyti, kad tokia padėtis galėtų pasikeisti.
17. Pirmosios instancijos teismas pažymėjo, jog byloje nėra duomenų, kad atsakovas bylos nagrinėjimo teisme laikotarpiu būtų ėmėsis kokių nors, bent minimalių priemonių, siekdamas ryši su dukteria palaikyti ar atkurti.
18. Teismas nusprendė, jog, nustačius atsakovo prašomą bendravimo tvarką, vaikas patirtų dar didesnį stresą ar žalą psichikai, tai sukeltų neigiamų padarinių.
19. Teismas akcentavo, kad atsakovo netinkamas gyvenimo būdas ir visiškai nesirūpinimas dukteria sudaro pagrindą neterminuotai apriboti atsakovui tėvo valdžią, atsižvelgiant išimtinai į dukters interesus.
20. Vertindamas atsakovo prašomą nustatyti jo ir dukters bendravimo tvarką, teismas pažymėjo, kad tokia bendravimo tvarka, pagal kurią mažametė duktė būtų įpareigota atvykti pas tėvą, su juo praleisti savaitgalius ar šventes, neatitiktų vaiko interesų, atsižvelgiant į tai, kad vaikas, esantis pakankamai didelio amžiaus, jo nėra matęs ir jo su juo bendravęs, aiškiai nurodo nenorėjimo bendrauti motyvus, o ryšys tarp tėvo ir mergaitės galimai yra ne tik kad nutrukęs, bet net ir nebuvo susiformavęs.
21. (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2022 m. gruodžio 21 d. sprendimu panaikino (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2022 m. liepos 1 d. sprendimo dalį ir priėmė naują sprendimą – ieškovės ieškinį atmetė, kitą (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2022 m. liepos 1 d. sprendimo dalį paliko nepakeistą.
22. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismo argumentai, jog: 1) atsakovas, būdamas jauno, darbingo amžiaus, dukters neaugino, ja nesirūpino, nesidomėjo, jos neišlaikė, nevykdė jokių pareigų dukteriai, dėl to kaltas tik jis pats, ir nėra jokio pagrindo manyti, kad tokia padėtis galėtų pasikeisti; 2) nėra duomenų, kad atsakovas bylos nagrinėjimo teisme laikotarpiu būtų ėmėsis kokių nors, bent minimalių priemonių,

siekdamas palaikyti ar atkurti ryšį su dukteria; posėdžio metu negalėjo nurodyti, kaip jis bendrautų su dukteria, nesant tarpusavio ryšiui, ką jis galėtų padaryti, kad ryšys būtų atkurtas; 3) atsakovo netinkamas gyvenimo būdas ir visiškai nesirūpinimas dukteria sudaro pagrindą neteterminuotai apriboti atsakovui tėvo valdžią, atsižvelgiant išimtinai į dukters interesus, nėra pakankami tam, kad šiuo atveju būtų galima taikyti neteterminuotą tėvo valdžios dukteriai apribojimą Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.180 straipsnio pagrindu.

23. Teismas nurodė, jog vaiko atskyrimas nuo šeimos turi būti proporcinga priemonė derinant vaiko teisę augti saugioje aplinkoje ir vaiko teisę būti ugdomam tėvų šeimoje. Be to, pagal kasacinio teismo praktiką neteterminuotas tėvų valdžios apribojimas yra *ultima ratio* (krašutinė priemonė), taikoma tuomet, kai teismas padaro išvadą, kad tėvai (tėvas ar motina) daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina, ir nėra duomenų, kad padėtis gali pasikeisti (CK 3.180 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-514-378/2020).
24. Atsakovas siekia užmegzti ryšį su vaiku, bendrauti su juo (siekia, kad būtų nustatyta bendravimo su vaiku tvarka), vaiko tėvas šiuo metu pakeitė gyvenimo būdą, epizodiškai dirba, moka išlaikymą vaikui, dalimis moka susidariusią skolą valstybės biudžetui. Byloje nėra duomenų, kad atsakovas aktualiu laikotarpiu vengtų atlikti savo pareigą auklėti vaiką, piktnaudžiautų savo, kaip tėvo, valdžia, žiauriai elgtųsi su savo vaiku, darytų žalingą įtaką savo amoraliu elgesiu ar nedėtų pastangų rūpintis vaiku.
25. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs nagrinėjamos bylos faktines aplinkybes, psichologės išvadas, atsakovo apeliacinio skundo motyvus dėl bendravimo tvarkos, sutiko su pirmosios instancijos teismo nuomone, kad tokia bendravimo tvarka, kokią atsakovas prašė nustatyti priešieškinyje, pagal kurią mažametė duktė būtų įpareigota atvykti pas tėvą, su juo praleisti savaitgalius ar šventes, neatitiktų vaiko interesų, atsižvelgiant į tai, kad vaikas, esantis pakankamai didelio amžiaus, jo nėra matęs ir su juo nebendravo. Civilinės bylos duomenys patvirtina, kad ryšys tarp tėvo ir mergaitės galimai yra ne tik nutrūkęs, bet net ir nebuvo susiformavęs. Į bylą nepateikta jokių duomenų, kad atsakovas būtų domėjęsis, koks psichologas, kokiomis sąlygomis šiuo atveju galėtų teikti pagalbą, nepateikta jokių duomenų, koks pereinamasis laikotarpis nustatytinas, koks specialistas, turintis psichologo išsilavinimą, gali teikti atitinkamą pagalbą, kad būtų atkurtas atsakovo ir jo dukters ryšys, kokios priemonės bus pasiūlytos ir pan., t. y. į nagrinėjamą bylą nepateikta jokių duomenų dėl atsakovo prašomos nustatyti bendravimo tvarkos įgyvendinimo galimybių.

III. Kasacinio skundo argumentai

26. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 21 d. sprendimą, palikti galioti (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2022 m. liepos 1 d. sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais esminiais argumentais:
- 26.1. Apeliacinės instancijos teismas, nepaisydamas visų byloje nustatytų aplinkybių, atsakovą apibūdinančių vien neigiamai, pirmenybę teikė atsakovo biologinei tėvystei, bet ne geriausiems vaiko interesams. Apeliacinės instancijos teismo sprendime pirmenybę toleruojamas tėvo pareigų nevykdymas – nuo dukters gimimo per beveik devynerius metus pervedęs kelias vaiko išlaikymui priteistas įmokas (be to, jas perveda kiti asmenys), neatlikęs iš esmės jokių realių veiksmų, tik išsakęs deklaratyvias pretenzijas bendrauti su nuo kūdikystės neauginta ir nematyta dukteria, atsakovas nepagrįstai laikomas vykdančiu tėvo pareigas.
- 26.2. Apeliacinės instancijos teismo sprendimas yra prieštaringas, nes jo dalyje, kuria atmestas atsakovo apeliacinis skundas dėl bendravimo su dukteria tvarkos nustatymo ir paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas atmesti atsakovo priešieškinių, apeliacinės instancijos teismas nurodė, jog duktė, pakankamai didelio amžiaus, jo nėra mačiusi ir su juo nėra bendravusi, ryšys tarp tėvo ir mergaitės galbūt yra ne tik nutrūkęs, bet apskritai net ir nebuvo susiformavęs.
- 26.3. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) praktiką vien tik biologinė giminystė be kitų teisinių ar faktinių elementų, rodančių asmeninių ryšių egzistavimą, yra nepakankama teisės į šeimos gyvenimo gerbimą apsaugai pagal Žmogaus teisių ir laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 8 straipsnį taikyti (EŽTT2000 m. liepos 13 d. sprendimas byloje *Scozzari ir Giunta prieš Italiją*). Teisė į šeimos gyvenimo gerbimą turi būti interpretuojama plačiau ir apimti visus faktinius šeimos ryšius (ne tik biologinius), neapsiribojant teisiniu šeimos gyvenimu; vien biologinė tėvystė ne visais atvejais leidžia konstatuoti šeimos gyvenimo, saugomo Konvencijos 8 straipsnyje, egzistavimą (bylos *Nylynd prieš Suomiją*, *M. B prieš Jungtinę Karalystę*, *G. prieš Nyderlandus*, *Marckx prieš Belgiją*, *Johnston prieš Airiją*, *Berrehad prieš Nyderlandus*). Iš minėtų EŽTT išaiškinimų išplaukia, kad biologinė tėvystė, jei tėvas (motina) neatlieka tėvų pareigų, nėra asmeninio ryšio su vaiku, nesudaro pagrindo besąlygiškai ginti tėvų interesus ir nepaisyti prioritetinių vaikų interesų.
- 26.4. Skundžiamame sprendime apeliacinės instancijos teismas rėmėsi kasacinio teismo išaiškinimu, kad, sprendžiant tėvų valdžios apribojimo klausimą, vertintinos aplinkybės, apibūdinančios tėvų pareigų vykdymą aktualiu (sprendimo priėmimo) laikotarpiu, ne pavieniai, bet nuosekliai pasikartojantys veiksmai, o peržiūrint priimtą teismo procesinį sprendimą instancine tvarka, yra analizuojama, ar bylą nagrinėjęs teismas nustatė visas reikšmingas aplinkybes ir ar jų pagrindu priėmė pagrįstą ir teisėtą sprendimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-310-915/2015). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, plėtodamas kasacinio teismo praktiką, 2020 m. gruodžio 9 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-514-378/2020 nurodė, kad tais atvejais, kai yra sprendžiama dėl tėvų valdžios apribojimo, turi būti nustatomi ne tik kalti tėvų veikimai ar neveikimas, sudarantys įstatymu nustatytą tėvų valdžios apribojimo pagrindą, bet taip pat turi būti įvertintas kito iš tėvų elgesys. Tėvų elgesys turi pasikeisti ne epizodiškai, bet teigiamai pokyčiai turi būti stabilūs ir apimti visas sritis: rūpinimąsi vaikų sveikata, auklėjimą, bendravimą su pedagogais, alkoholio vartojimo problemų sprendimą, švarios ir tvarkingos namų aplinkos sukūrimą ir t. t. Cituojamoje kasacinio teismo nutartyje pažymėta, jog tai, kad atsakovė galbūt pradėjo keisti savo elgesį (ieškoti darbo, gydytis, dažniau susitikti su vaiku) bylos dėl tėvų valdžios apribojimo nagrinėjimo teisme metu, nėra pagrindas spręsti, kad jos elgesys yra stabilus, pastovus ir duodantis realių rezultatų (cituojamos nutarties 32 punktas). Atsižvelgiant į cituotos bylos išaiškinimus, nagrinėjamoje byloje duomenys dėl vaiko mokomo išlaikymo negali būti vertinami kaip atsakovo elgesio pasikeitimas aktualiu laikotarpiu, nes tai yra bandymas vykdyti tik vieną pareigą – mokėti teismo sprendimu priteistą išlaikymą (pagal kasacinio teismo suformuotą praktiką, kad vaikas turi gauti 1 MMA dydžio išlaikymą, tai nėra pakankama vaiko poreikiams patenkinti), be to, pinigų pervedinėja kiti asmenys, neaišku, kodėl pats atsakovas nevykdo šios pareigos.
- 26.5. Atsakovas nepateikė jokių patikimų įrodymų, pagrindžiančių savo asmenybės ir elgesio pasikeitimus. Atsakovas iš pataisos namų išėjo 2020 m. liepos 3 d., ką veikė nuo to laiko, kur dirbo, iš ko gyveno, duomenų teismui nepateikė (byloje esantys duomenys patvirtina tik 1,5 mėn. darbą UAB „Baltic Xmas trees“ (2020 m. spalio 29 d. – gruodžio 9 d.). Buties patikrinimo akte nurodyta, kad atsakovas į seniuoją kreipėsi dėl socialinės pašalpos. Atsakovo pateikti dokumentai apie įsidarbinimą (*duomenys neskelbtini*) nėra patikimas įrodymas, kad jis tikrai dirba: darbo sutarties forma neužpildyta, be datų, kitas dokumentas – forma iš (*duomenys neskelbtini*) mokesčių agentūros tinklalapio – be duomenų, kad būtų oficialiai pateikta, duomenų, ar prašymas (*duomenys neskelbtini*) mokesčių agentūrai dėl SINK kodo suteikimo buvo pateiktas ir toks kodas suteiktas, taip pat nėra. Laikini darbo santykiai užsienyje (atsakovo pateiktoje sutartyje nurodytas terminas nuo 2022 m. birželio 1 d. iki 2022 m. lapkričio 30 d., tačiau pačios sutarties tikrumas kelia abejonių), atsakovas nepateikė, net ir žodžiu nenurodė, duomenų apie darbo užmokestį.
- 26.6. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamame sprendime nurodė, jog į bylą nepateikta jokių duomenų, kad atsakovas būtų domėjęsis, kaip atkurti ryšį su dukteria. Taigi, nėra jokių pakankamų ir patikimų duomenų spręsti, kad atsakovo elgesys aktualiu

laikotarpiu yra pasikeitęs ir dėl to jam negali būti apribota tėvo valdžia.

26.7. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad domėtis vaiku neužtenka, tėvai vaikus turi auginti, tenkindami jų fiziologinius, emocinius, ugdymo ir kitus svarbius poreikius. Tinkamas vaiko poreikių identifikavimas yra viena iš tėvų pareigų, kurios nevykdymas dėl aplaidumo ar abejingumo savo tėviškoms pareigoms laikytina kaltais veiksmais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-92/2014). Civilinėje byloje Nr. 3K-3-314-378/2021, kurioje buvo sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių tėvų valdžios apribojimą, aiškinimo ir taikymo, priimtoje 2021 m. birželio 9 d. nutartyje kasacinis teismas akcentavo, kad tėvystė (motinystė) visų pirma yra pareigos vaikui, o ne teisės į vaiką, kad domėtis vaiku neužtenka, tėvai vaikus turi auginti, tenkindami jų fiziologinius, emocinius, ugdymo ir kitus svarbius poreikius.

27. Atsakovas atsiliepimo į kasacinį skundą nepateikė.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl tėvų valdžios apribojimo nustatymo

28. Tėvų valdžios apribojimas yra reglamentuojamas tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 9 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės dalyvės užtikrina, jog vaikas nebūtų išskirtas su savo tėvais prieš jų norą, išskyrus tuos atvejus, kai kompetentingi organai, vadovaudamiesi teismo sprendimu ir taikytiniais įstatymais, atitinkama tvarka nustato, kad toks atskyrimas yra būtinas vaiko interesams. Atskyrimas gali būti būtinas, kai tėvai žiauriai elgiasi su vaiku arba juo nesirūpina arba kai tėvai gyvena atskirai ir reikia nuspręsti, kur turi gyventi vaikas.
29. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad kiekvienas turi teisę į tai, jog būtų gerbiama jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas. Tėvų valdžios ribojimas kartu yra ir žmogaus teisės, saugomos Konvencijos 8 straipsniu, ribojimas tiek vaiko, tiek ir tėvo teisės į šeimos gyvenimą atžvilgiu.
30. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsnyje yra nustatyta, kad, imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, svarbiausia – vaiko interesai. Vaiko teisių konvencijos 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad valstybės dalyvės įsipareigoja gerbti vaiko teisę išsaugoti savo identišumą, įskaitant pilietybę, vardą ir šeimos ryšius, kaip tai nustatyta įstatymu, neleidžiamos neteisėtos kišimosi. Nustatant, kas yra geriausia vaikui, Vaiko teisių konvencija siūlo vadovautis bendraisiais nediskriminacijos ir vaiko nuomonės išklausymo principais. Priimant sprendimą, svarbu nustatyti, kas vaikui yra naudingiausia, ir įvertinti, kokį poveikį vienoks arba kitoks sprendimas turės vaikui ne tik jo priėmimo metu, bet ir ateityje (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-327-378/2020 19 punktą).
31. Pagal EŽTT praktiką, geriausi vaiko interesai reikalauja užtikrinti, kad vaikas augtų sveikoje aplinkoje ir tėvas (motina) negali intis priemonių, kurios pakenktų vaiko sveikatai, raidai, taip pat turi būti užtikrintas vaiko ryšių su šeima palaikymas (išskyrus tuos atvejus, kai paaiškėjo ypatingas šeimos netinkamumas), nes šių ryšių suvaržymas reiškia vaiko atskyrimą nuo jo šaknų (EŽTT 2012 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje *Pontes prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 19554/09, 79 punktas).
32. Nacionalinėje teisėje geriausių vaiko interesų prioriteto principo turinys yra atskleidžiamas Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punkte. Tėvai, kiti vaiko atstovai pagal įstatymą, valstybės ir savivaldybių institucijos, ir įstaigos, nevyriausybinės organizacijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys privalo vadovautis geriausių vaiko interesų prioriteto principu. Šis principas taikomas remiantis konkrečia individualaus vaiko situacija, vertinant ir nustatant, kas naudingiausia vaikui artimiausiu metu ir ateityje, atsižvelgiant į vaiko nuomonę, jo identišumą, šeimos aplinkos ir šeimos ryšių išsaugojimą ir santykių palaikymą, vaiko poreikių, atitinkančių jo amžių, vystymąsi, gebėjimus ir brandą bei užtikrinančių tinkamą vaiko raidą, tenkinimą, fizinį ir psichinį saugumą, vaiko teisės į sveikatą ir mokslą užtikrinimą bei kitus specialius vaiko poreikius. Vaikui turi būti teikiama tokia apsauga, kokios reikia jo gerovei, taikant visą įmanomą koordinuotą kompleksinę pagalbą.
33. Minėto straipsnio 2 dalis taip pat nustato, kad, priimant sprendimus dėl vaiko gerovės, turi būti vadovaujama biologinės šeimos prioriteto principu – priimant sprendimus ar imantis bet kokių veiksmų, susijusių su vaiku, turi būti atsižvelgiama į vaiko prigimtine teisę augti biologinėje šeimoje ir išsaugoti giminytės ryšius, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams. Vaikų ir tėvų atskyrimas prieš jų valią galimas tik kraštutiniu atveju, kai, atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus, tai yra neišvengiama ir būtina, siekiant apsaugoti vaiką nuo realaus pavojaus jo fiziniam ir psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei arba reikšmingos žalos jo sveikatai atsiradimui, ir nėra galimybių vaiko apsaugoti kitais būdais.
34. Kasacinio teismo išaiškinta, kad, atsižvelgiant į Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punkte įtvirtintą reglamentavimą, geriausi vaiko interesai kiekvienu atveju nustatomi individualiai, įvertinant, kas naudingiausia vaikui artimiausiu metu ir ateityje. Tuo tikslu turi būti atsižvelgiama į: 1) vaiko nuomonę; 2) vaiko identiškumo išsaugojimą; 3) šeimos aplinkos ir šeimos ryšių išsaugojimą ir santykių palaikymą; 4) vaiko poreikius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-327-378/2020, 32 punktas).
35. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad pagal EŽTT praktiką vien tik biologinė giminystė be kitų teisinių ar faktinių elementų, rodančių asmeninių ryšių egzistavimą, yra nepakankama teisės į šeimos gyvenimo gerbimą apsaugai pagal Konvencijos 8 straipsnį taikyti (EŽTT 2000 m. liepos 13 d. sprendimas byloje *Scozzari ir Giunta prieš Italiją*). Teisė į šeimos gyvenimo gerbimą turi būti interpretuojama plačiau ir apimti visus faktinius šeimos ryšius (ne tik biologinius), neapsiribojant teisiniu šeimos gyvenimu; vien biologinė tėvystė ne visais atvejais leidžia konstatuoti šeimos gyvenimo, saugomo Konvencijos 8 straipsnyje, egzistavimą (bylos *Nylynd prieš Suomiją*, *M. B prieš Jungtinę Karalystę*, *G. prieš Nyderlandus*, *Marckx prieš Belgiją*, *Johnston prieš Airiją*, *Berrehad prieš Nyderlandus*). Teigia, kad iš minėtų EŽTT išaiškinimų išplaukia, jog biologinė tėvystė, jei tėvas (motina) neatlieka tėvų pareigų, nėra asmeninio ryšio su vaiku, nesudaro pagrindo besąlygiškai ginti tėvų interesus ir nepaisyti prioritetinių vaikų interesų.
36. Su šiuo ieškovės argumentu sutiktina iš dalies. Nors iš EŽTT jurisprudencijos dėl tėvų teisės į šeimos gyvenimo gerbimą matyti, kad vaiko sugrąžinimas į biologinę šeimą ne visada atitinka jo interesus (žr. EŽTT 2014 m. balandžio 29 d. sprendimą byloje *Z. J. prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 60092/12; 2012 m. kovo 13 d. sprendimo byloje *Y. C. prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 4547/10, par. 133–135), tačiau vien aplinkybė, kad Konvencijos 8 straipsnis saugo socialinės šeimos ryšius, neleidžia paneigti fakto, kad ir biologinių šeimos ryšių išsaugojimas taip pat atitinka geriausius vaiko interesus, jei nėra kitų šių išvadą paneigiančių įrodymų. Pavyzdžiui, ilgus metus su vaiku nebendravusio biologinio tėvo teisių ribojimo bylose EŽTT yra pažymėjęs, kad abipusis tėvų ir vaiko mėgavimasis vienas kito draugija yra esminis „šeimos gyvenimo“

elementas Konvencijos 8 straipsnio prasme, net jei santykiai tarp tėvų nutrūko (taip pat žr. 2017 m. sausio 10 d. sprendimo byloje *Kacper Nowakowski prieš Lenkiją*, Nr. 32407/13, par. 70).

37. Paprastai vaiko interesus atitinka vaiko ryšių su biologine šeima palaikymas, išskyrus atvejus, kai paaiškėja, kad šeima yra ypač netinkama ir ryšių palaikymas gali pakenkti vaiko sveikatai ir raidai (žr., pvz., 2017 m. kovo 14 d. sprendimo byloje *K. B. ir kiti prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 36216/13, par. 143); tokių ryšių nutraukimas reiškia vaiko atskyrimą nuo jo šaknų, ir tokių priemonių taikymas galimas tik išimtiniais atvejais (žr. 2004 m. vasario 26 d. sprendimo byloje *Görgülü prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 74969/01, par. 48).
38. Nagrinėjamu atveju ieškovė pareiškė ieškinį, prašydama neterminuotai apriboti tėvo valdžią atsakovui nepilnametės dukters atžvilgiu, o atsakovas priešieškiniu prašė nustatyti bendravimo tvarką su dukteria. Taigi, teismui kilo pareiga nustatyti, ar nagrinėjamu atveju tėvo valdžia turi būti ribojama, jei taip, tai kokių mastu – laikinai ar neterminuotai. Spręsdamas, ar tėvo valdžia turi būti ribojama ir kokių mastu, teismas turėjo įvertinti ne tik tai, ar egzistuoja CK nustatytos teisinės salygos apriboti tėvų valdžią, bet ir įvertinti geriausius vaiko interesus. Be to, nagrinėjamoje byloje susidarė situacija, kai vaiko šeimos ryšiai galimai susiformavo ne su biologiniu tėvu, bet su motinos sutuoktiniu. Todėl tam, kad būtų teisingai nuspręsta dėl ieškovės pareikšto reikalavimo, teismas turi atlikti išsamią situacijos analizę ir įvertinti, ar biologinio tėvo valdžia vis dar atitinka geriausius vaiko interesus.
39. Pagal CK 3.180 straipsnį, tėvų valdžios apribojimas taikomas, kai yra pagrindas spręsti, kad tėvai (tėvas ar motina) vengia atlikti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiauja tėvų valdžia, žiauriai elgiasi su vaikais, daro žalingą įtaką vaikams savo amoraliu elgesiu arba nesirūpina vaikais. Šis tėvų valdžios apribojimo sąlygų sąrašas yra baigtinis. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad tėvų valdžia gali būti apribota nustačius bent vieną iš CK 3.180 straipsnio 1 dalyje nurodytų aplinkybių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-114/2013).
40. Įstatymų leidėjas nustatė du alternatyvius tėvų valdžios apribojimo būdus: laikiną ir neterminuotą. Neterminuotas tėvų valdžios apribojimas gali būti taikomas tuomet, kai teismas padaro išvadą, kad tėvai (tėvas ar motina) daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina, ir nėra duomenų, kad padėtis gali pasikeisti (CK 3.180 straipsnio 3 dalis). Vienas esminių laikino ir neterminuoto tėvų valdžios apribojimo skirtumų yra tas, kad, apribojus tėvų valdžią neterminuotai, be atskiro tėvų sutikimo vaikas gali būti įvaikintas (CK 3.180 straipsnio 4 dalis), tokiu atveju biologinių tėvų valdžia nebėgal būti atkurta.
41. Neterminuotas tėvų valdžios apribojimas yra griežčiausia tėvų valdžios apribojimo priemonė, taikoma tuomet, kai teismas padaro išvadą, kad tėvai (tėvas ar motina) daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina, ir nėra duomenų, kad padėtis gali pasikeisti (CK 3.180 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-514-378/2020, 25 punktas). Atsižvelgiant į aptartą EŽTT praktiką dėl teisės į šeimos gyvenimą apsaugos specifikos, teismas, tokio pobūdžio bylose nusprendęs dėl būtinumo riboti tėvų valdžią, turi pareigą pasisakyti ir dėl švelnesnio (laikino) tėvų valdžios ribojimo pakankamumo.
42. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad aktyvus tėvo pareigų nevykdymas ilgą laiką tarpą bei aplinkybę, kad vaikas savo tėvų laiko kitą asmenį (motinos sutuoktinį), yra pakankamas pagrindas neterminuotai apriboti tėvo valdžią. Apeliacinės instancijos teismas, priešingai, nusprendė, kad tėvo veiksmai neatitinka CK 3.180 straipsnio 3 dalies, reglamentuojančios neterminuotą tėvų valdžios ribojimą, sąlygų (tėvas daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina, ir nėra duomenų, kad padėtis gali pasikeisti), todėl reikalavimą neterminuotai apriboti tėvo valdžią atmetė.
43. Ieškovė kasaciniu skundu teigia, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai nepagrindė savo išvados, kodėl laiko įrodyta aplinkybę, kad atsakovas bent iš dalies rūpinasi dukterimi ir yra duomenų, kad padėtis gali pasikeisti. Teisėjų kolegija sutinka su ieškovės kasacinio skundo argumentais.
44. Ieškovė teisingai nurodo, kad pagal kasacinio teismo praktiką tinkamas vaiko poreikių identifikavimas yra viena iš tėvų pareigų, kurios nevykdymas dėl aplaidumo ar abejingumo savo tėviškoms pareigoms laikytinas kaltais veiksmais, domėtis vaiku neužtenka, tėvai vaikus turi auginti, tenkinti jų fiziologinius, emocinius, ugdymo ir kitus svarbius poreikius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-92/2014).
45. Todėl rūpinimusi CK 3.180 straipsnio 3 dalies prasme nelaikytinas vien epizodinis ir minimalus tėvo prisidėjimas prie vaiko išlaikymo, nes tėvų valdžia visų pirma yra pareigų vaikui visetas ir suponuoja visapusišką vaiko sveiką vystymąsi užtikrinančių poreikių patenkinimą. Tačiau, sprendžiant dėl tėvų valdžios ribojimo ir masto, taip pat turėtų būti įvertinta, dėl kokių priežasčių tėvas (motina) nevykdo savo pareigų – ar dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių (ligos, laikino darbo praradimo), ar dėl priežasčių, kurios priskirtinos tėvų kaltei.
46. Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismas, nesutikdamas su pirmosios instancijos teismo vertinimu, neargumentavo, kodėl pirmosios instancijos teismo išvada dėl atsakovo visiško nesirūpinimo dukteria yra nepagrįsta. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovas rūpinasi dukterimi, remdamasis tik viena aplinkybe – faktu, kad jis pradėjo iš dalies mokėti išlaikymą, tačiau nepasisakė dėl kitų svarbių aplinkybių, vertinant, ar tėvas vykdo savo pareigą rūpintis vaiku.
47. Dėl antrosios neterminuoto tėvų valdžios neterminuoto ribojimo sąlygos – duomenų, kad padėtis gali pasikeisti, – įrodinėjimo specifikos pažymėtina, kad turi būti nustatytas nuoseklus tėvų elgesio pasikeitimas, nes pagal kasacinio teismo praktiką tėvų valdžia turi būti įgyvendinama nuolat ir teismas turi vertinti dažnai pasikartojančius tėvo (motinos) veiksmus.
48. Sutiktina su ieškove, kad šiuo aspektu apeliacinės instancijos teismo sprendimas yra prieštaringas, nes, viena vertus, teismas padarė išvadą, kad byloje yra duomenų, jog atsakovo elgesys kinta ir todėl nėra pagrindo neterminuotai riboti jo valdžią, bet, kita vertus, dalyje, kuria atmetas atsakovo apeliacinis skundas dėl bendravimo su dukteria tvarkos nustatymo ir paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas atmesti atsakovo priešieškinių, teismas nurodė, jog duklė, pakankamai didelio amžiaus, jo nėra mačiusi ir su juo nėra bendravusi, ryšys tarp tėvo ir mergaitės galbūt yra ne tik nutrūkęs, bet apskritai net ir nebuvo susiformavęs.
49. Tėvo elgesio keitimasis aplinkybė laikytina įrodyta, jei nustatoma nuolatinio pobūdžio pastanga vykdyti tėvo pareigas. Kaip nurodyta kasacinio teismo praktikoje, tėvystė (motinystė) visų pirma yra pareigos vaikui, o ne teisės į vaiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugpjūčio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-548-915/2015](#)). Vien tai, kad tėvas (motina) galimai pradėjo keisti savo elgesį (ieškoti darbo, gydytis, dažniau susitikti su vaiku) bylos dėl tėvų valdžios apribojimo nagrinėjimo teisme metu, nėra pagrindas spręsti, kad jo elgesys yra stabilus, pastovus ir duodantis realių rezultatų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [e3K-3-514-378/2020](#), 32 punktas).
50. EŽTT praktikoje pripažįstama, kad tėvystės teisių ribojimo bylose nacionaliniai teismai turi išsamiai įvertinti visą šeimos situaciją ir visas susijusias aplinkybes, ypač faktines, emocines, psichologines, materialines, medicininio pobūdžio aplinkybes, ir atlikti subalansuotą ir pagrįstą kiekvieno asmens interesus vertinimą, siekdami nustatyti, koks sprendimas būtų geriausias vaikui (EŽTT 2020 m. vasario 25 d. sprendimas byloje *Y. I. prieš Rusiją*, peticijos Nr. 68868/14, 78 punktas). Kasacinio teismo praktika dėl įrodinėjimų ir įrodymų vertinimą reglamentuojančių teisės normų aiškinimo išplėta ir nuosekli. Pagal ją faktą galima pripažinti įrodytu, jeigu byloje esančių įrodymų tyrimo ir vertinimo pagrindu susiformuoja teismo įsitikinimas, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 176 straipsnio 1 dalis). Įrodymų vertinimas pagal CPK 185 straipsnį reiškia, kad bet kokios informacijos įrodomąją vertę nustato teismas pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais. Įrodymų pakankamumas byloje reiškia, kad jie tarpusavyje neprieštarauja vieni kitiems ir jų visuma leidžia padaryti pagrįstą išvadą apie įrodinėjamų faktinių aplinkybių buvimą (Lietuvos Aukščiausiojo

Teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-87-969/2017, 47 punktą). Teismas turi įvertinti ne tik kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę, bet ir įrodymų visetą, ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadas apie tam tikrų įrodinėjimo dalyku konkrečioje byloje esančių faktų buvimą ar nebuvimą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-561-378/2016 23 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

51. Ieškovė kasaciniu skundu nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai pirmenybę teikė atsakovo biologinei tėvytei, bet ne geriausiems vaiko interesams. Su šiuo kasacinio skundo argumentu sutiktina, nes apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį dėl tėvo valdžios neterminuoto apribojimo, nemotyvuodamas savo sprendimo geriausių vaiko interesų prioriteto aspektu. Kaip minėta, atsižvelgdamas į šioje byloje susiklosčiusią situaciją, teismas turi atlikti išsamią situacijos analizę ir nuspręsti, ar biologinio tėvo valdžia vis dar atitinka geriausių vaiko interesus.
52. Teisėjų kolegija pažymi, kad CK 3.177 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog teismas, nagrinėdamas ginčus dėl vaikų, privalo išklausti vaiką, sugebantį išreikšti savo pažiūras, ir išsiaiškinti vaiko norus. Šis reikalavimas taikytinas ir tuo atveju, kai yra sprendžiamas tėvų tarpusavio ginčas dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo ar bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-114/2013). Todėl, siekiant įvertinti geriausių vaiko interesus, svarbu išsiaiškinti ir vaiko pažiūras bei norus jį liečiančiu klausimu, nepriklausomai nuo vaiko amžiaus, svarbu, kad vaikas sugebėtų suformuluoti savo pažiūras (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-280-969/2017, 112 punktą).
53. Teisėjų kolegija padaro išvadą, kad ieškovė kasaciniame skunde pagrįstai teigia, jog apeliacinės instancijos teismas netinkamai vertino byloje esančius duomenis, neišsiaiškino visų su bylos nagrinėjimu susijusių aplinkybių, reikšmingų sprendžiant klausimą dėl atsakovo valdžios apribojimo. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai vertino aplinkybes, susijusias su atsakovo ir nepilnametės dukters ryšiais, jo asmenybės ir elgesio pasikeitimu, šių aplinkybių visuma. Tai reiškia, kad apeliacinės instancijos teismas padarė proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodymų vertinimą, pažeidimą.

Dėl bylos procesinės baigties

54. Apibendrinama išdėstytus motyvus, teisėjų kolegija nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė teisės normas, reglamentuojančias tėvų valdžios apribojimo nustatymą ir įrodymų vertinimą civiliniame procese. Tai galėjo lemti neteisingo sprendimo dėl ieškovės reikalavimo dėl neterminuotos tėvo valdžios apribojimo priėmimą.
55. Kita vertus, kaip minėta, byloje buvo pareikštas ir atsakovo reikalavimas dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo, šį reikalavimą bylą nagrinėję teismai atmetė. Ieškovė kasaciniu skundu kvestionavo tik tą apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuri susijusi su ieškovės reikalavimu dėl neterminuoto tėvo valdžios apribojimo; argumentų dėl atsakovo priešiškinio reikalavimų netenkinimo neteikė. Atsakovas kasacinio skundo neteikė. Tačiau teisėjų kolegija pažymi, kad bylos apeliacine tvarka ribas sudarė tiek ieškiniu pareikšto reikalavimo neterminuotai apriboti tėvo valdžią, tiek ir priešiškinio pareikšto reikalavimo nustatyti bendravimo tvarką faktinis ir teisinis vertinimas. Faktinių aplinkybių, susijusių su neterminuotos tėvo valdžios apribojimu, nustatymas ir vertinimas neabejotinai turi reikšmės ir priešiškinio reikalavimo tenkinimui. Todėl tai yra pagrindas panaikinti visą apeliacinės instancijos sprendimą ir perduoti bylą nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.
56. Teisėjų kolegija pažymi, kad iš naujo bylą nagrinėsiantis apeliacinės instancijos teismas, be kita ko, turėtų įvertinti, ar nėra pagrindo taikyti ne tik neterminuotą, bet ir terminuotą tėvo valdžios apribojimą. Siekdamas nustatyti geriausių vaiko interesus, teismas taip pat turėtų įvertinti ir poreikį apklausti šalių nepilnametę dukterį E. M. Teisėjų kolegija tai pat pažymi, kad nustatęs, jog nėra pagrindo taikyti neterminuotą tėvo valdžios apribojimą, nes nėra pagrindo konstatuoti tėvo nesirūpinimą vaiku ir egzistuoja pagrindas spręsti, kad ateityje situacija pasikeis ir kad geriausių vaiko interesus atitinka biologinio ryšio išlaikymas, apeliacinės instancijos teismas turi nustatyti ir tokio ryšio išlaikymą atitinkančią tėvo bendravimo su vaiku tvarką.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

nutaria:

(duomenys neskelbtini) apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 21 d. sprendimą panaikinti ir grąžinti (duomenys neskelbtini) apygardos teismui nagrinėti iš naujo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Danguolė Bublienė

Antano Simiškis

Agnė Tikniūtė